

ЧИННИКИ СПЕЦИФІКИ ПРАЦІ У ГЕНЕЗИ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРЯННЯ ПЕДАГОГА

Вплив особистісного та організаційного чинників синдромогенези емоційного вигоряння педагога не викликає сумнівів [8, 11, 14 та ін.], проте у структурі останнього існують й так звані **чинники специфіки праці**, системні характеристики яких у сучасних умовах є недостатньо вивченими. Нам видається корисним піддати аналізу суб'єктивні, тобто такі, що сприймаються фахівцем як особистісно значущі, причини емоційного вигоряння педагогів, зокрема, на рівні особистісних особливостей, специфіки праці та організаційних чинників у сучасній освітній установі.

На думку більшості науковців [4, 14, 17 та ін.], головним етіологічним чинником синдрому емоційного вигоряння (СЕВ) педагога так чи інакше виступає стрес фахівця на роботі. Стрес (який є, на думку Г. Сельє [16], природним та необхідним компонентом життя та розвитку людини) в якийсь момент вже не врівноважується механізмами адаптації. Гомеостаз організму фахівця відтоді вже не компенсує втрачену біопсихосоціальною системою рівновагу та не "...зберігає в процесі взаємодії з довкіллям рівні істотних змінних у заданих межах..." [15; 71].

Існуючі на сьогодні теоретичні моделі та практичні дослідження робочого стресу та його наслідків визначають декілька джерел психофізичного перевантаження на роботі, та виокремлюють особистісні та організаційні чинники його розвитку [4, 6, 10, 11, 12 та ін.]. Зокрема, М. В. Борисова [3], як і інші представники ярославської школи дослідження СЕВ (В.О. Орел [13], Т. В. Большакова [2], А. Б. Леонова [8]), схильні розглядати його як динамічну багатокомпонентну систему, що опосередкована саме професійною діяльністю людини. Чинники розвитку СЕВ, які відтворюють вплив специфіки праці через належність стресорів та стрес-реакцій до особливостей фаху, як правило окремо не розглядаються, оскільки є дещо "прихованими" у структурі організаційної складової синдромогенези вигоряння. Існує і відповідний дескриптор феномена вигоряння – "професійне", який, хоча й звужує спрямованість наукового аналізу з загального психічного до професійного, проте фокусується суто на фаховій специфіці синдромогенези СЕВ. Відповідно, стратегія превенції емоційного вигоряння за ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я) передбачає розробку стандартизованих інтервенцій, "...які були б адаптовані до місцевих умов певної організації..." [14; 106], тобто до об'єкта психопрофілактичних інтервенцій – у нашому випадку, - до вчителя.

Отже, **мета дослідження** полягає у визначенні ролі суб'єктивно значущих чинників специфіки праці в генезі емоційного вигоряння педагога за для розробки та удосконалення програм превенції СЕВ. Йдеться, насамперед, про заходи вторинної психопрофілактики психосоціальних розладів (до яких ВООЗ зараховує СЕВ [14]): раннє виявлення розладу, скринінг-обстеження тощо [там саме; 125]. Для досягнення мети вирішувались такі **завдання**: а) створення та запровадження програми констатуючого експериментального дослідження психічного перевантаження педагога; б) визначення специфічної ролі чинників професійної діяльності у генезі СЕВ педагога (серед інших характеристик педагога – особливостями сприйняття педагогом робочого перевантаження, емоційної та ціннісно-сислової його сфер особистості, організаційними та соціально-демографічними характеристиками педагога.

Об'єктом дослідження є робочий стрес педагога, а **предметом**, відповідно, - особливості його сприйняття (самооцінка).

Програма констатуючого експерименту дослідження містить такі етапи:

1. розробка психодіагностичного комплексу для дослідження детермінант психічного перевантаження вчителя на роботі, в тому числі, анкети для визначення самооцінки педагогом переживання стресу на роботі;

2. визначення індивідуально-психологічних особливостей сприйняття педагогом стресу на роботі;

3. розробка рекомендацій для працівників освіти щодо превенції СЕВ педагога, які б відповідали умовам робочого стресу.

Для виконання поставлених практичних завдань дослідження нами застосовано наступний **психодіагностичний комплекс** з 40 показників:

1. Опитувальник "Професійне вигоряння" Н. С. Водоп'янової [4; 206] використано для визначення рівня професійної деструкції педагога у вигляді симптомів емоційного вигоряння (3 показники: Ев - емоційне вигоряння, Дп - деперсоналізація, Род - редукція особистих досягнень);

2. Опитувальник діагностичні показники переживання критичної ситуації Ю. П. Жогно [1] застосований для визначення цільових детермінант переживання педагогом емоційного вигоряння (за ознаками стресу, фрустрації, конфлікту, кризи та психологічної травми), а також, двох особистісних відношень - до різноманітності життя та до змін у житті (загалом 8 показників);

3. Для визначення емоційної компетентності вчителя використана методика оцінки емоційного інтелекту Н. Холла [7; 633], яка надає дані щодо Ео - емоційної обізнаності, Ке - керування власними та Кеі - емоціями інших, См - самомотивації, Е - емпатії (загалом 6 показників);

4. Тест смисло-життєвих орієнтацій Д.О. Леонтьєва [9] покликаний надати відомості щодо задоволення своїм актуальним (Процес), минулим (Результат), спрямованістю у майбутнє (Ціль), Ілк - інтернального та Елк - екстернального локусів контролю (загалом 6 показників);

5. Соціально-демографічні відомості про вік, стать, наявність сім'ї та дітей, стаж, та робоче навантаження (загалом 7 показників);

6. Для визначення професійних характеристик педагогічного фахівця спеціально розроблена анкета психічного перевантаження педагога на роботі "Робоче перевантаження" (загалом 11 показників). У анкеті вчителю запропоновано звітуватись щодо психічного перевантаження на роботі: "Оцініть за 7-бальною шкалою міру психічного перевантаження, яке, на ваш погляд, є наслідком перерахованих умов роботи в школі?" Умови роботи містяться в 11 таксонах: П1 - матеріальна винагорода за працю; П2 - дидактичне оснащення школи; П3 - поведінка важковиховуваних учнів; П4 - кількісний склад шкільних класів; П5 - необхідність постійного удосконалення; П6 - об'єм шкільних програм; П7 - координація професійних обов'язків з особистим життям; П8 - об'єм педагогічного навантаження; П9 - об'єм додаткового навантаження, що не оплачується; П10 - соціальний престиж вчительської професії; П11 - стан власного здоров'я.

Вибірка дослідження складається зі слухача курсів підвищення кваліфікації ООІУВ (n=191) та є майже гомогенною: жінки складають 92,7% від загалу, І-ша та ІІ-га кваліфікаційна категорія – 87,6% від загалу (див. табл. 1).

Таблиця 1

Категорії вчителів	Вчителі початк. класів	Вчителі трудового навчання	Вчителі "Захисту Вітчизни"	Заст. дир. з навч.-виховної роботи	Підсумок
Кількість осіб	164	8	8	11	191
%	85,9	4,2	4,2	5,8	100

На основі результатів тесту "Професійне вигоряння" [4; 206] загальна вибірка була диференційована на дві підвибірки: до першої (n = 101) віднесено вчителів, які мають завищені (вище середнього) рівні за показниками емоційного виснаження, деперсоналізації та редукції особистих досягнень; до другої (n = 90), відповідно, - вчителів із середніми та нижче рівнями за тими ж показниками. Результати підвибірок за 17-ма з 40-ка показників значущо та на необхідному рівні достовірності ($p \leq 0,05$) різняться (див. табл. 2).

Для підвибірки "не вигорілих" вчителів також було проведено процедуру факторизації (див. табл. 3).

Очевидно, що дана модель є недостатньо диференційованою, оскільки майже всі її показники згруповані за ознакою приналежності до певної оригінальної психодіагностичної методики, що не дає можливості зробити належну змістовну інтерпретацію відповідно до мети дослідження: змінні фактора №1 - до опитувальника Ю. П. Жогно [1], фактора №2 - до методики Д. О. Леонтьєва [9], фактора №3 - до тесту Н. Холла [7], фактора №5 - до анкети "Робоче перевантаження". Виключення складає змінна "Стаж" (дані щодо педагогічного стажу вчителів): вона пов'язана з симптомами СЕВ (зміни "Ев" та "Дп") у факторі №4, який відтворив загальновідомі позитивні кореляції емоційного вигоряння з професійним стажем педагогічного фахівця [10, 11, 12, 14]. Решта факторів: перші три мають передбачуваний склад змінних, а 4-й та 5-й фактори мають більше підстав для змістовної інтерпретації та свідчать про відсутність зв'язку чинників професії (П1 та П3) з іншими змінними.

Для порівняння результатів обох підвибірок розглянемо подібну факторну модель й для підвибірки "вигорілих" вчителів (див. табл. 4).

Таблиця 2

Показники	Виміри центральної тенденції				Тест Колмогорова-Смірнова для однієї вибірки				Тест Манна-Уїтні для двох вибірок	
	вигорілі		не вигорілі		вигорілі		не вигорілі		U	p**
	m	σ	m	σ	Z	p***	Z	p***		
Стаж	21,80	8,80	19,31	10,4	0,69	0,735	1,08	0,192	1,78*	0,038

П1	4,42	2,05	3,87	2,03	1,58	0,014	1,59	0,013	3791,0	0,030
П3	4,95	1,76	4,58	1,60	1,90	0,001	1,62	0,011	3845,5	0,031
Ев	28,25	7,40	20,09	5,30	1,57	0,015	1,76	0,004	1474,5	0,001
Дп	11,46	6,82	6,74	3,01	1,84	0,002	1,01	0,263	1962,0	0,001
Ке	-2,51	2,65	-1,41	3,07	4,31	0,0001	4,10	0,0001	3897,5	0,009
См	5,45	2,48	6,63	2,83	4,52	0,0001	4,21	0,0001	3905,0	0,009
Процес	27,14	5,18	28,99	4,75	1,51	0,021	2,38	0,0001	3478,5	0,002
Лк	20,43	2,93	21,12	3,72	1,63	0,010	2,09	0,0001	3747,5	0,016
Елк	28,15	5,33	29,91	5,31	1,88	0,002	1,99	0,001	3718,0	0,013
Фрустрація	20,94	4,44	18,56	4,47	1,29	0,072	1,10	0,180	3276,5	0,001
Стрес	21,55	4,81	19,50	4,54	1,01	0,261	1,23	0,098	3456,5	0,002
Конфлікт	20,57	4,26	18,04	4,01	1,19	0,121	1,74	0,005	2870,5	0,001
Криза	17,51	5,72	14,56	4,86	0,91	0,382	1,11	0,173	3,83*	0,001
Травма	19,45	5,55	15,94	4,66	0,94	0,336	1,30	0,068	2931,0	0,001
Р	22,15	4,20	21,12	4,23	1,09	0,188	1,33	0,059	3887,0	0,041
З	24,09	4,42	21,77	4,26	1,02	0,249	1,54	0,018	3302,0	0,001

Примітки: 1. m - середнє значення, σ - стандартне відхилення, * - t-значення за критерієм Стьюдента; ** - односторонній та *** - двосторонній рівні значущості; 2. П1 - самооцінка впливу матеріальної винагороди за працю та П3- поведінки "важких" дітей; 3. Ев, Дп - відповідно, емоційне виснаження та деперсоналізація [4]; 4. Ке - керування власними емоціями; См - самомотивація [7]; 5. Процес - ознака задоволення своїм актуальним життям; Лк - інтернальний та Елк - екстернальний локуси контролю [9]; 6. Фрустрація, Стрес, Конфлікт, Криза, Травма - ознаки відповідних критичних ситуацій у переживанні емоційного вигорання педагогом, Р та З - ставлення вчителя до різноманітності життя та до необхідності змін у житті, відповідно [1].

Таблиця 3

Факторна модель підвибірki "не вигорілих" учителів

Умови факторизації	Показники	Фактори				
		1	2	3	4	5
Критерій адекватності вибірки Kaiser-Meyer-Olkin $k=0,687$	Конфлікт	0,83				
	Фрустрація	0,81				
	Травма	0,80				
	Стрес	0,79				
	Криза	0,74				
	Р	0,54				
Критерій сферичності вибірки Bartlett $s=550,1$ (при $p \leq 0,001$)	З	0,54				
	Процес		0,87			
	Лк		0,86			
Метод витягу: Principal Component Analysis	Елк		0,84			
	Ке			0,88		
	См			0,87		
Метод обертання: Varimax with Kaiser Normalization	Дп				0,65	
	Стаж				-0,60	
	Ев				0,58	
	П1					0,75
	П3					0,51
	Відсоток фактора у загальній дисперсії, %		23,85	13,50	10,90	9,15
Накопичений відсоток, %		23,85	37,35	48,25	57,39	65,08

Таблиця 4

Факторна модель підвибірki "вигорілих" учителів

Умови факторизації	Показники	Фактори				
		1	2	3	4	5
Критерій адекватності вибірки Kaiser-Meyer-Olkin $k=0,769$	Стрес	0,82				
	Конфлікт	0,81				
	Фрустрація	0,78				
	Травма	0,70				
	Криза	0,61				
Критерій сферичності вибірки Bartlett $s=510,2$ (при $p \leq 0,001$)	Лк		0,84			
	Елк		0,77			
	Процес		0,57			
Метод витягу: Principal Component Analysis	Р		0,52			
	Ке			0,83		
	См			0,75		
Метод обертання: Varimax with Kaiser Normalization	Ев				0,69	
	П3				0,62	
	Дп				0,57	
	З				0,57	
	Стаж					0,72
	П1					-0,65
Відсоток фактора у загальній дисперсії, %		19,66	12,97	10,62	9,76	8,61
Накопичений відсоток, %		19,66	32,63	43,25	53,00	61,61

Для підвибірki "вигорілих" вчителів факторна модель надає інформацію про фактори - або причини спільної мінливості певних груп змінних. 1. Перший – фактор "критичності життя" (19,6% загальної дисперсії підвибірki) - відтворює особливості життєвого світу педагога (за Ф.Ю. Василюком [5]), а саме, цільові детермінанти процесу переживання ним стану емоційного вигорання за ознаками фрустрації, кризи, стресу, конфлікту та психологічної травми. Виявляється, що підвибірka "вигорілих" вчителів достовірно та значущо "лідює" на 12,8%, 10,5%, 14%, 20,3% та 22% за показниками "Фрустрація" (при $p \leq 0,001$), "Стрес" (при $p \leq 0,002$), "Конфлікт", "Криза" та "Травма" (при $p \leq 0,001$) відповідно. 2. Другий – фактор "звєрненості у собі" (12,97% загальної дисперсії підвибірki). "Вигорілі" вчителі за умов достовірної відмінності на 3,4%, 6,25% та

6,8% за показниками "Ілк" (при $p \leq 0,0016$), "Елк" (при $p \leq 0,0013$) та "Процес" (при $p \leq 0,002$) відповідно, мають менші значення у порівнянні з "не вигорілими". Поряд з цим, у них достовірно більше та парадоксально проявлена властивість почуватись відносно комфортно навіть у ситуації високої ентропії та нестабільності сьогодення - за показником "Р" на 4,9% (при $p \leq 0,041$). Даний фактор, відтак, позначив достовірно більшу зневіру "вигорілого" вчителя в свої сили контролювати події власного життя, переконаність в тому, що життя людини невіддільне свідомому контролю, що свобода вибору ілюзорна і безглуздо будь-що загадувати на майбутнє. Окрім того, існують достовірно більше проявлені ознаки незадоволення своїми актуальними життями.

3. Третій - фактор "емоційної некомпетентності" (10,62% загальної дисперсії підвибірки) - виявляє у "вигорілих" вчителів знижені емоційну гнучкість та спроможність доволно керувати власними емоціями, відповідно, показники "Кс" на 78% (при $p \leq 0,009$) та "См" на 21,7% (при $p \leq 0,009$).

4. Четвертий - фактор "професійної деструкції через "важких" дітей" (обіймає 9,76% загальної дисперсії підвибірки) - містить підвищені для "вигорілих" вчителів показники емоційного виснаження "Ев" (на 40,6% при $p \leq 0,001$), деперсоналізації "Дп" (на 77,1% при $p \leq 0,001$) та готовність вчителя нести психологічний тягар сьогодення "З" (на 10,7% при $p \leq 0,001$), яку, як нам видається, треба інтерпретувати радше як неготовність до змін у житті, а відтак, як певну особистісну ригідність. Ці вчителі оцінюють вплив поведінки важковиховуваних дітей на психічне перевантаження на роботі "ПЗ" на 7,9% (при $p \leq 0,031$) більше ніж "не вигоріли". У цьому факторі, на наш погляд, структурно пов'язані професійний чинник, порівняно високий рівень професійної деструкції та високий поріг, а відтак, низька чутливість до усвідомлення критичності свого життя.

5. П'ятий - фактор "низької зарплатні" обіймає 8,61% загальної дисперсії підвибірки та віддзеркалює самооцінку впливу матеріальної винагороди за працю "П1" на психічне перевантаження на роботі (вище на 14,2% при $p \leq 0,03$). Виявилось, що чим більше вчитель має педагогічного стажу, тим менше, на його думку, у нього зарплата відповідає його праці, що виливається у відповідну оцінку власного психічного перевантаження - вище на 12,9% (при $p \leq 0,038$).

Таким чином, отримані факторні моделі побудовані на основі достовірно відмінної частки змінних, яка відокремила вчителів з СЕВ та без такого. Модель "не вигорілих" вчителів загалом підтверджує відомі кореляції СЕВ [2, 10 та ін.], а саме: рівень вигорання тим більше, чим більший професійний стаж вчителя. Професійні чинники зосереджені виключно в одному факторі (який до того ж має найнижчу долю у загальній дисперсії вибірки), та не мають зв'язків з іншими "не професійними" характеристиками, зокрема, з симптомами СЕВ.

Моделі "вигорілих" вчителів структурно дещо подібна попередній, але презентує достовірні взаємозв'язки чинників професії (рівень зарплатні та поведінка "важких" учнів) з СЕВ та педагогічним стажем. З п'яти факторів даної моделі нашу увагу привертає саме 4-й та 5-й, які саме й містять самооцінку вчителя власного психічного перевантаження на роботі, та на долю яких припадає 33,1% загальної дисперсії моделі. Виявилось, що симптоми вигорання - емоційне виснаження та деперсоналізація - пов'язані лише з одним (поведінка важковиховуваних учнів) з 11-ти запропонованих чинників психічного перевантаження, які відтворюють специфіку професії. Закономірно умовою формування синдрому вигорання також виступає кореляція даних симптомів з неготовністю вчителя до змін у житті, як необхідного елементу, образно кажучи, "замкненого кола" професійної деструкції. Другий суб'єктивно значущий професійний чинник психічного перевантаження пов'язаний з вчительською зарплатнею та проявлений саме у "літніх" фахівців, які оцінюють свою працю, очевидно, як недостатньо матеріально винагородженою.

Решта факторів моделі - перший, другий та третій, - обіймають 66,9% дисперсії факторної моделі та системно доповнюють синдромогенезу емоційного вигорання педагога: кризове світосприйняття та високий рівень унеможливлення певної життєвої необхідності, яке на 10-22% перевищує показники "не вигорілих", зневіреність у собі у поєднанні із властивістю почуватись комфортно у стресових робочих умовах та зниженою емоційною компетентністю (емоційна гнучкість та неспроможність доволно керувати власними емоціями).

Узагальнюючі результати дослідження, можна зробити наступні висновки:

1. Виявлено, що вчителям з ознаками СЕВ притаманний специфічний причинно-наслідковий ланцюг з такими ланками: **особистісна ригідність** → **важковиховувані діти** → **емоційне вигорання**. Подібна тенденція реципрокно посилюється з двох боків: неготовність до змін у власному житті - відчуттям комфорту у стресових робочих умовах; а знижена емоційна компетентність - емоційним виснаженням.

2. Встановлено, що емоційне вигорання педагогів позитивно корелює з психічним перевантаженням, яке обумовлено впливом специфіки педагогічної праці - поведінкою важковиховуваних (тобто з соціальною та шкільною дезадаптацією) школярів. Нам видається, що подібний професійний чинник безпосередньо впливає на синдромогенез емоційного вигорання, який відбувається з ознаками професійної (екзистенційної) кризи.

3. Емпірично визначено, що поряд із таким специфічним чинником праці як поведінка важковиховуваних школярів, важливу роль у синдромогенезі емоційного вигорання відіграє також організаційний чинник, що пов'язаний з неадекватною (за самооцінкою вчителів) вчительською зарплатнею, що проявлений саме у педагогів з великим професійним стажем.

Спираючись на результати даного констатуючого експерименту, ми пропонуємо наступні **рекомендації для педагогічних працівників**:

— запровадити довготривалі психодіагностичні заходи (моніторинг) щодо визначення груп ризику дезадаптації серед учнів освітньої установи, серед вчительської популяції - щодо визначення рівня професійної деформації; серед батьків - визначити рівень сімейної дисфункціональності та дезадаптації;

— запровадити постійно діючий навчальний тренінг з превенції емоційного вигорання педагога, який містив би заходи щодо підвищення професійної компетентності вчителів з питань: а) проблема дезадаптації учнів початкової, середньої та старшої ланки школи; б) групи ризику дезадаптації шкільної популяції; в) індивідуально-психологічні особливості молодшого, середнього та старшого шкільного віку; г) вікові та гендерні особливості підліткового віку та питання педагогічної взаємодії з важковиховуваними підлітками тощо;

— запровадити моніторинг психологічної безпеки освітнього середовища для запобігання проявів дезадаптації, як учнів, так і вчителів освітнього закладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Опитувальник діагностики показників переживання критичної ситуації / Ю. П. Жогно. - Свідectво про реєстрацію авторського права на твір № 28981 від 29.05.2009 р.
2. *Большакова Т.В.* Личностные детерминанты и организационные факторы психического выгорания у медицинских работников: автореф. дис. на соиск. уч. степени канд. психол. наук : спец. 19.00.03 "Психология труда инженерная психология, эргономика" / Т. В. Большакова. - Ярославль, 2004. - 27 с.
3. *Борисова М. В.* Психологические детерминанты психического выгорания у педагогов: автореф. дис. на соиск. уч. степени канд. психол. наук : спец. 19.00.01 "Педагогическая психология" / М. В. Борисова. - Ярославль, 2003. - 28 с.
4. *Водопьянова Н. Е., Старченко Е. С.* Синдром выгорания: диагностика и профилактика / Н. Е. Водопьянова. - СПб.: Питер, 2008. - 336 с.
5. *Василук Ф. Е.* Психология переживания (анализ преодоления критических ситуаций) / Ф. Е. Василук. - М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1984. - 200 с.
6. *Ганзен В. А.* Системные описания в психологии / В. А. Ганзен. - Л.: Изд-во ЛГУ, 1984. - 176 с.
7. *Ильин Е. П.* Эмоции и чувства / Е. П. Ильин. - СПб.: Питер, 2001. - 752 с.
8. *Леонова А. Б.* Комплексная стратегия анализа профессионального стресса: от диагностики к профилактике и коррекции / А. Б. Леонова // Психологический журнал, 2004. - № 2. - С. 56-58.
9. *Леонтьев Д. А.* Тест смысловых ориентации (СЖО). 2-е изд. — М.: Смысл, 2006. - 18 с.
10. *Мальцева Н. В.* Проявления синдрома психического выгорания в процессе профессионализации учителя в зависимости от возраста и стажа работы: дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Мальцева Наталья Владимировна. - Екатеринбург, 2005. - 212 с.
11. *Маркова А.К.* Психология профессионализма / А. К. Маркова // Изд-во Международный гуманитарный фонд "Знание", 1996. - 237 с.
12. *Митина Л.М.* Профессиональное развитие и здоровье педагога: проблемы и пути решения / Л.М. Митина // Вестник "Образование России", 2005. - №7. - С. 48-60.
13. *Орел В.Е.* Феномен "выгорания" в зарубежной психологии: эмпирические исследования / В.Е. Орел // Психол. журн., 2001. - Т.22. - №1. - С. 90-101.
14. *Первичная профилактика психических, неврологических и психосоматических расстройств.* - М.: Смысл, 2002. - 127 с.
15. *Системный анализ и принятие решений: Словарь-справочник /* Под ред. В.Н. Волковой, В.Н. Козлова. - М.: Высш. школа, 1996. - 616 с.
16. *Селье Г.* Стресс без дистресса / Г. Селье. - Рига: Внeda, 1992. - 109 с.
17. *Maslach C., Schaufeli W.B., Leiter M.P.* Job burnout // Annu. Rev. Psychol. - 2001, V.52. - p. 397-422.

Подано до редакції 30.04.2010

РЕЗЮМЕ

Статтю присвячено підсумкам констатувального експерименту, сфокусованого на так званих "факторах специфіки праці" розвитку й виникнення феномена вигорання педагога. Проаналізовано значущі взаємозв'язки рівня робочого стресу з різними характеристиками педагогів, серед яких виділена основна, суб'єктивно значуща для педагога – поведінка дітей з ознаками дезадаптації.

Ключові слова: робочий стрес, специфіка педагогічної праці, емоційне вигорання.

Т.М. Чебыкина, Ю.П. Жогно

ФАКТОРЫ СПЕЦИФИКИ РАБОТЫ В ГЕНЕЗИСЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ВЫГОРАНИЯ ПЕДАГОГА

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена итогам констатирующего эксперимента, фокусированного на так называемых "факторах специфики труда" развития и возникновения феномена выгорания педагога. Проанализированы значимые взаимосвязи уровня рабочего стресса с различными характеристиками педагогов, среди которых выделена основная, субъективно значимая для педагога - поведение детей с признаками дезадаптации.

Ключевые слова: рабочий стресс, специфика педагогического труда, эмоциональное выгорание.

T.M. Chebykina, Y.P. Zhognaut

FACTORS OF LABOR SPECIFICITY IN THE GENESIS OF TEACHER'S EMOTIONAL BURN-OUT

SUMMARY

The article demonstrates results of establishing experiment focused on the so-called "factors of labor specificity" of development and appearance of such phenomenon as teacher's burn-out. It analyzes meaningful intercommunications of the level of working stress and different teachers' features among which there is determined a basic one, subjectively meaningful for a teacher - conduct of children with the signs of school disadaptation.

Keywords: working stress, specificity of pedagogical labor, emotional burn-out.
